

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання самостійної роботи
з дисципліни “Медицина надзвичайних ситуацій”
для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр
спеціальності 263 “Цивільна безпека”

Харків 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання самостійної роботи
з дисципліни “Медицина надзвичайних ситуацій”
для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр
спеціальності 263 “Цивільна безпека”

Затверджено
редакційно-видавничою радою
університету,
протокол № 1 від 28.01.2022 р.

Харків
НТУ «ХПІ»
2022

Методичні вказівки до виконання самостійної роботи з дисципліни “Медицина надзвичайних ситуацій” для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” спеціальності 263 “Цивільна безпека” / уклад.: Н. Є. Твердохлебова – Харків: НТУ «ХПІ», 2022. – 13 с.

Укладач: Н. Є. Твердохлебова

Рецензент О. М. Древаль

Кафедра “Безпека праці та навколишнього середовища”

ВСТУП

Мета вивчення дисципліни:

- оволодіння знаннями та вміннями, що забезпечать студентам як майбутнім фахівцям з охорони праці здатність надавати домедичну допомогу постраждалим в умовах надзвичайних ситуацій;

- оволодіння прийомами та навичками надання домедичної допомоги постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій у залежності від обставин, що склалися, з урахуванням особистої безпеки.

Загальний обсяг навчального часу для вивчення дисципліни «Медицина надзвичайних ситуацій» – 180 академічних годин (6 кредитів ECTS), з них: 96 год – аудиторні заняття, 84 години – самостійна робота студентів. Форма підсумкового контролю знань – екзамен.

Основними завданнями самостійної роботи студентів є підготовка і виконання поточної навчальної програми і робочого плану, а також самостійне вивчення окремих розділів дисципліни під керівництвом викладача. Крім того, дана методична розробка забезпечує студентам, що навчаються за індивідуальними програмами, можливість виконання навчальних завдань за індивідуальною навчальною програмою з дисципліни «Медицина надзвичайних ситуацій», що відповідає кінцевим конкретним результатам індивідуального навчання.

У методичних вказівках наводяться питання щодо самостійної роботи, що доповнюють обсяг знань із даної дисципліни, та перелік рекомендованої літератури.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Збільшення кількості надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального та воєнного характеру стало характерним для останніх десятиліть. Показник смертності від нещасних випадків в Україні залишається високим. Цей показник залежить від своєчасного надання медичної допомоги в потрібному обсязі і у визначені терміни, від ступеня оснащення сучасним обладнанням, рівня підготовки фахівців і від своєчасного прибуття бригади «швидкої допомоги».

Медицина надзвичайних ситуацій – це галузь медицини, яка становить особливу систему наукових знань та своєрідну форму практичної діяльності, що спрямовані на розроблення стратегії та тактики надання екстреної медичної допомоги великій кількості постраждалих у надзвичайних ситуаціях в оптимальному обсязі в найкоротші терміни за гострої нестачі медичних сил та засобів системи охорони здоров'я.

До основних завдань, які стосуються служби медицини надзвичайних ситуацій, віднесено:

- своєчасне надання екстреної медичної допомоги, евакуації та лікування постраждалих;
- поновлення здоров'я постраждалим, максимальне зниження кількості непоправних, безповоротних втрат в осередку надзвичайної ситуації;
- забезпечення санітарного благополуччя в осередку надзвичайної ситуації, попередження виникнення та поширення масових інфекційних захворювань;
- збереження життя та здоров'я особового складу формувань у період ліквідації медичних наслідків надзвичайної ситуації.

Залежно від етапу надання медичної допомоги, сил та засобів, що залучаються, розрізняють такі:

1. Перша медична допомога. Передбачає комплекс найпростіших медичних заходів, які виконуються в порядку само-, взаємодопомоги та учасниками аварійно-рятувальних робіт безпосередньо в осередку

надзвичайної ситуації за допомогою підручних і табельних засобів.

2. Долікарська медична допомога. Передбачає комплекс медичних заходів, які попереджають розвиток та усувають загрозливі для життя постраждалого розлади та підготовку постраждалого до подальшої евакуації (виконується середнім медичним персоналом у зоні надзвичайної ситуації за допомогою табельних засобів).

3. Перша лікарська допомога. Передбачає комплекс лікувально-профілактичних заходів, які спрямовані на усунення наслідків ураження, що безпосередньо загрожують життю постраждалого, а також на профілактику розвитку ймовірних ускладнень та підготовку постраждалого до подальшої евакуації (виконується лікарями у зоні надзвичайної ситуації або під час евакуації).

4. Кваліфікована медична допомога. Передбачає комплекс лікувально-профілактичних заходів, що виконується лікарями широкого профілю (хірургами або терапевтами) в лікувально-профілактичних установах.

5. Спеціалізована медична допомога. Передбачає комплекс вичерпних лікувальних заходів, виконується лікарями вузького профілю (нейрохірургами, травматологами, щелепно-лицьовими хірургами тощо) в спеціалізованих лікувальних установах з використанням спеціального оснащення.

Долікарська допомога – це комплекс медичних маніпуляцій, здійснюваних медичним персоналом (медсестра, фельдшер) з використанням табельних медичних засобів. Вона спрямована на порятунок життя постраждалих та попередження розвитку ймовірних ускладнень. Оптимальними термінами надання екстреної медичної допомоги після отримання травми є перші 30 хв., при зупинці дихання – 5-7 хв., при отруєнні – до 10 хв.

2 ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ

Результати роботи оформлюються у вигляді реферату за темою, яку видано студенту викладачем. Матеріал подається викладачу у виді надрукованого на принтері тексту формату А4.

Структура реферату містить такі елементи:

- титульна сторінка,
- план,
- вступ,
- основна частина (розділи, пункти і підпункти),
- висновки,
- список використаних джерел,
- додатки.

3. ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Нормативні документи, що регламентують надання домедичної та першої медичної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуацій.
2. Світовий досвід організації медичного захисту населення при надзвичайних ситуаціях.
3. Основні завдання та принципи медичного захисту населення і рятувальників, постраждали внаслідок НС.
4. Загальні відомості про системи організму людини. Будова та функції клітин і тканин організму людини.
5. Серцево-судинна система людини: призначення, функції, загальна будова. Органи дихання людини: призначення, функції, загальна будова.
6. Кардіогенний шок. Невідкладна допомога.
7. Циркуляторні шоки. Невідкладна допомога.
8. Особливості клінічних ознак та діагностики опікового шоку.
9. Організація обігу наркотичних та психотропних речовин. Домедична

допомога в разі передозування опіюдами.

10. Пакет перев'язувальний індивідуальний (ППІ). Правила використання.
11. Ускладнення ран. Кровотеча з слухового проходу, легенева кровотеча, шлунково-кишкова кровотеча.
12. Технічні засоби іммобілізації.
13. Вплив високих та низьких температур в умовах виробництва на організм працівників.
14. Термічний опік, тепловий удар та відмороження, переохолодження, гіпотермія: клінічні симптоми, домедична допомога.
15. Чужорідні тіла. Сторонні тіла в дихальних шляхах.
16. Політравма.
17. Здавлювання. Затримка сечі. Травми живота. Колапс. Травматичний шок.
18. Епілептичний припадок. Перша допомога.
19. Інтоксикація металами та хімічними речовинами в промисловості.
20. Вплив іонізуючого випромінювання на організм людини.
21. Захворювання, обумовлені впливом біологічних факторів у робітників.
22. Порядок транспортування постраждалих із небезпечної зони в райони розгортання пунктів збору постраждалих.
23. Технічні засоби транспортування потерпілих з осередку надзвичайної ситуації.
24. Евакуація та розосередження. Визначення понять. Евакуація населення. Порядок проведення.
25. Надання допомоги постраждалим при небезпечних гідрологічних явищах.
26. Надання допомоги постраждалим при небезпечних геологічних явищах.
27. Надання допомоги постраждалим в епідемічних осередках.
28. Психологічна допомога постраждалим при надзвичайних ситуаціях.

29. Санітарно-епідеміологічна розвідка.
30. Режимно-обмежувальні заходи.

4. ІНФОРМАЦІЙНО- МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Положення про медичний огляд працівників певних категорій. Затв. наказом МОЗ України від 21.05.07 № 246.
2. Печиборщ В. П., Волянський П. Б., Якимець В. М., Вороненко В. В., Хижняк М. І. Медичний захист населення в надзвичайних ситуаціях в єдиній державній системі цивільного захисту. Київ. 2019. – 425 с.
3. Халмурадов Б. Д. Медицина надзвичайних ситуацій. Підручник. К. : Центр учбової літератури. 2016. – 208 с.
4. Домедична допомога на місці події: практичний посібник / П. Б. Волянський, А. М. Гринзовський, С. О. Гур'єв та ін. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 224 с.
5. Домедична допомога (алгоритми, маніпуляції): Методичний посібник / В. О. Крилюк, В. Ю. Кузьмін, І. В. Кузьмінський, та ін. Київ, 2017. – 120 с.
6. Циганкова Т. І. Методичні рекомендації до занять з курсу «Медицина невідкладних ситуацій». Частина 1. Основи долікарської діагностики та допомоги. Харків: НТУ «ХП» 2020. – 70 с.
7. Домедична допомога. Серцево-легенева реанімація (алгоритми, маніпуляції): Методичний посібник / В. О. Крилюк, В.Ю. Кузьмін, І.В. Кузьмінський, та ін. Київ, 2017. – 73 с.
8. Методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Долікарська діагностика та невідкладна долікарська допомога». Невідкладна долікарська допомога при терапевтичних станах. Харків. – 2016.
9. Невідкладні стани у практиці терапевта і сімейного лікаря: навч. посіб. / А. В. Єпішин [та ін.] ; ред. А. В. Єпішин. - 2-ге вид. – Тернопіль : ТДМУ, Укрмедкнига, 2016. – 380 с.

10. Невідкладні стани: підручник / М. С. Регеда [та ін.] ; ред. В. Й. Кресюн ; ЛНМУ ім. Д. Галицького, Львівський мед.ін-т, Одеський держ.мед.ун-т, Тернопільський ДМУ ім. І. Я. Горбачевського, Івано-Франківський НМУ, Мед. коледж "Монада", Бориславське мед. училище. – Львів, 2019. – 847 с.
11. Екстрена та невідкладна медична допомога: навч. посіб. / О. Ю. Бодулев [и др.] ; ред. Д. А. Шкурупій ; МОЗ України, Укр. мед. стомат. акад. – Вінниця : Нова книга, 2017. – 240 с.
12. Перша медична (екстрена) допомога з елементами тактичної медицини на догоспітальному етапі в умовах надзвичайних ситуацій: навч. посібник / В. С. Тарасюк [та ін.]; ред. В. С. Тарасюк. – Київ : Медицина, 2015. – 368 с.
13. Стеблюк В.В. Розлади психічного здоров'я військовослужбовців в умовах застосування збройних сил: превенція, первинна діагностика, домедична та перша медична допомога / посібник для командирів, фахівців служби морально-психологічного забезпечення, медичних працівників військової ланки // В. В. Стеблюк, І. Ф. Гончаренко, А. В. Швець та ін. – К., 2017. – 52 с.
14. Невідкладна терапевтична допомога у військових частинах (закладах) Збройних Сил України: методичні рекомендації / 1-е вид., [Ю.М. Астапов, М. П. Бойчак; Я. П. Гончаров та ін.]; затверджено директором ВМД МО України у 2016 р. – К.: 2016. – 119 с.
15. Екстрена та невідкладна медична допомога: підручник. Т. І. Допомога травмованим на догоспітальному етапі / В. О. Крилюк [та ін.] ; ред.: В. О. Крилюк, С. О. Гур'єв. – Київ : ОЛІВА, 2017. – 504 с.
16. Бахарєва Г. Ю. Цивільний захист: навч. посібник для студентів усіх форм навчання технічних ВНЗ із курсу «Цивільний захист» / Г. Ю. Бахарєва, Н. Є. Твердохлебова, І. М. Любченко, І. В. Гуренко, Н. О. Букатенко, О.Я Пітак, О. В. Шестопалов, Б. Б. Кобилянський, О. П. Пушкова – Х. : НТУ «ХП», 2015. – 116 с.

17. Emergency and Urgent Medical Care: student training manual / О. Ю. Будулев [та ін.] ; ред. Д. А. Шкурупій. – Вінниця : Нова Книга, 2019. – 200 р.

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА

1. Медицина невідкладних станів. Екстрена (швидка) медична допомога: підручник / І. С. Зозуля [та ін.] ; ред. І. С. Зозуля. – 3-е вид., перероб. та доп. - Київ : Медицина, 2017. – 960 с.
2. Порадник лікаря з невідкладної медицини: посібник / М. І. Швед [та ін.] ; ред. М. І. Швед. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2019. – 528 с.
3. Вказівки щодо збереження психічного здоров'я військовослужбовців в зоні застосування військ (сил) та під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів) / А. В. Верба, О. А. Барбазюк, А. В. Швець, В.В. Стеблюк та ін. // під заг. ред. Головного психіатра МО України, доктора медичних наук О. В. Друзя, Головного психіатра МВС України, доктора медичних наук Гічуна В. С. – К., 2017. – 83 с.
4. Екстрена та невідкладна медична допомога. У VI томах. Т. IV Клінічні маршрути (протоколи) пацієнта під час надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі: підручник для студ. вищ. навч. закл. / Крилюк В. О. та ін. – Київ: Ожива, 2020. - 300 с.
5. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи: нормативні показники, трактування змін: довідник-посібник / Вінницький нац.мед. ун-т ім. М.І. Пирогова ; ред. Ю. М. Мостовой. – 26-е вид., змін. та доп. – Київ : Центр ДЗК, 2019. – 792 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТ

1. Наказ Міністерства внутрішніх справ № 831 від 18.08.2014 «Про затвердження Порядку організації медичного забезпечення в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій»: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095->

[14#Text](#)

2. Кодекс цивільного захисту України ВРУ № 5403-VI від 02.10.2012 р. :
[Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 1349 від 12.06.2019
«Про затвердження Положення про медичну спеціалізовану службу
цивільного захисту»: [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0758-19#Text>
4. Український медичний журнал – Режим доступу:
<http://www.umj.com.ua/article/speciality/pediatrics>

Навчальне видання
Методичні вказівки
до виконання самостійної роботи
з дисципліни “Медицина надзвичайних ситуацій”
для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр
спеціальності 263 “Цивільна безпека”

Укладач: ТВЕРДОХЛЄБОВА Наталя Євгеніївна

Відповідальний за випуск проф. Березуцький В.В.

Роботу до виконання рекомендувала проф. Пономаренко О.І.

Редактор О. І. Шпільова

План 2022 р, поз. ___

Підп. до друку 25.02.2021. Формат 60x84 1/12. Папір офсет.

Друк – різнографія. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,75.

Ціна договірна.

Видавничий центр НТУ «ХП».

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 5478 від 21.08.2017 р.

61002, Харків, вул. Кирпичова, 2

Самостійне видання